

Историците обикновено обичат да казват, че не е изтекло нужното време, не се е уталожила добре миналата епоха, не са се охладели страстите, за да ѝ се посветят исторически изследвания.

Чувал съм това обяснение многократно, когато някои историци са се опитвали да отговорят на въпроса защо не са предложили своя професионален прочит на комунизма.

Затова не е учудващо, че когато Стефан Куртоа издаде част 2 [„Черната книга на комунизма”](#), излязла през 2002 г. и преведена у нас през 2004 г., с по-обстойна част за нашата страна, в цитираната литература в главата, посветена на България, научната, издадена след 1989 г. се брои на пръсти, а редом с нея присъстват документални проучвания и разследвания на журналисти, свързани с различни аспекти на комунистическия режим.

Когато след 2006 г. досиета започнаха малко по малко да се отварят стана ясно, че голяма част от по-известните историци са агенти на бившата Държавна сигурност и това обяснява тяхното дълго мълчание и капка безкритичност за комунистическото минало.

През 2005 г., 15 години след промените, по инициатива на неуморимия [Дими Паница](#)

няколко души, сред които липсваха професионални историци, бяха поканени от емигранта за учредители на Института за изследване на близкото минало (ИИБМ).

С тази обществена инициатива беше поставена основата на липсващата държавна политика за натрупването на исторически изследвания, посветени на комунизма. Към института бяха привлечени изследователи и историци от по-младото поколение.

Четири години по-късно за 20-годишнината от рухването на комунистическата система в България институтът издаде една уникална по съдържанието си книга, която представям тази неделя в електронната библиотека на desebg.com. Става въпрос за „История на Народна република България”, дело на авторски колектив, под редакцията на проф. Ивайло Знеполски.

Книгата е уникална по замисъл, тъй като е първият отговор на една по-млада генерация историци за научно изследване на комунистическата епоха. За периода от създаването на Института за изследване на близкото минало през 2005 г. до излизането на „История на Народна република България”, повечето от авторите, включени със студии в нея, издадоха към института отделно по един научен труд по определен проблем от близкото минало.

Автори на „История на Народна република България” са Александър Везенков, Даниел Вачков, Даниела Колева, Ивайло Знеполски, Иван еленков, Мартин Иванов, Михаил Груев, Момчил Методиев, Николай Вуков, Петя Кабакчиева, Пламен Дойнов, Румен Даскалов и Чавдар Маринов. .

В предговора проф. Ивайло Знеполски посочва:

„Днес, двадесет години след падането на комунизма, към акумулирането на необходимата критична маса литература се прибовят и възможностите за все по-широк до партийния и държавен архив, както и полезната за работа на историка времева дистанция. В своята съвкупност изброените факти позволяват да се обособи нов дял в съвременния летопис – историята на Народна република България.”

Той изтъква и двете основни задачи на авторите:

1. Да се прочете историята на режима като производна на политическата му природа.
2. Да се изследват процесите в обществото, ограничавани и търсещи израз в наложената от политическата природа на режима рамка и имащи за резултат установяването на редица практики на взаимно приспособяване и компромиси, намерили израз в „консенсуса“ на реалния социализъм.

„Усилията на изследователите бяха насочени в две посоки. От една страна обогатяване на фактологията – максималното привличане на нови архивни документи, съобразяването с непрекъснато обогатяващия се фонд от спомени и устни истории. От друга страна, преодоляване на чистата фактология посредством обновяване на методологическата база, с въвеждането на нови изследователски инструменти. Поемането по пътя на интердисциплинарния подход, установяване на различен вид кооперации между събитийната история и социалните науки – политология, социология, антропология, социална психология, социална история, история на менталитетите, културна история, устна история, биографичния метод, микро история, текстова теория”, пише Знеполски.

По-надолу ще изброя основните глави в „История на Народна република България“ и авторите, участвали в написването на отделните им части:

- **Тоталитаризмът – из историята на един незавършен дебат**, Ивайло Знеполски;
- **Политическата природа и политическата история на комунистическия режим (1944-1989)**, Даниел Вачков, Михаил Груев, Александър Везенков, Момчил Методиев;
- **Стопанският живот в НРБ – цели, принципи и последствия**, Даниел Вачков, Мартин Иванов, Михаил Груев;
- **Политически режим и социална политика в НРБ**, Ивайло Знеполски, Петя Кабакчиева;
- **От „интернационализъм“ към национализъм, комунистическият режим, Македонският въпрос и политиката към етническите и религиозните общности**, Чавдар Маринов;
- **Културна политика и културни практики**, Иван Еленков, Пламен Дойнов, Николай Вуков;
- **Изследването на комунизма: извори, подходи, методи**, Иван Еленков, Даниела

Колева, Румен Даскалов.

Според Ивайло Знеполски книгата предлага сравнително пълна картина на най-важните моменти и аспекти от историята на Народна република България. *„Но не се съмнявам, че тя ще продължи да се пише, да се разширява и задълбочава, въвличайки нови, ненамерили място аспекти: формите на съпротива срещу режима, концлагерите, емигрантските организации и тяхната активност, правото и съдебната система, външната политика на комунистическата държава, процеса на отделяне на обществото от режима и не на последно място – историята на всекидневния живот”*, допълва Знеполски.

Точно за невключването на някои от посочените основни аспекти книгата получи известни критики. Общото усещане от „История на Народна република България” е, че между фактологията и стремежа за научно извеждане и обяснение на някои процеси, книгата натежава в теоретичната си част.

Този момент е констатиран и от авторите, защото трудът е преработен и получи ново издание под заглавието „НРБ от началото до края” (предстои да бъде представено на сайта), където този проблем е коригиран.

При всички случаи обаче „История на Народна република България”, като първо по рода си издание, е важна част от новия и обективен прочит, който по-младите историци започват да правят. Още повече, че подобна книга е алтернативен източник и противостои на опитите на някои леви историци през последните години да предлагат историята на комунизма в такава фалшива опаковка, че с нея буквално промиват мозъците на студентите, задължавайки ги да четат трудовете им, в които са подминати основни факти и престъпления от комунистическото минало, а последиците от идеологическо и икономическо заробване на България от Москва по време на управлението на БКП, изобщо не присъстват.

История на Народна република България

Написано от Христо Христов
Неделя, 16 Септември 2012 15:50

История на Народна Република България, авторски колектив, Институт за изследване на близкото минало, изд. „Сиела”, 2009 г., 715 страници.